

Др Татјана КИКИЋ¹
Агенција за привредне регистре, Београд, Србија
Александра МАТИЋ²
Државни архив Србије, Београд, Србија
стручни рад

338(497.11)(091)
COBISS.SR-ID 183773193

АРХИВСКА ГРАЂА АГЕНЦИЈЕ ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ КАО ИСТОРИЈСКИ ИЗВОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ ПРИВРЕДНЕ ИСТОРИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

367

Апстракт: Архив Агенције за привредне регистре (АПР) баштини око 30 километара архивске грађе, од којих најстарија датира од 1945. године, а преузета је од привредних судова, министарстава и других државних органа и институција Републике Србије. Она представља важан извор за проучавање привредне историје у Републици Србији од половине 20. века до данас.

Циљ рада је да, кроз преглед података садржаних у регистрима које води АПР, представи разноврсност и вредност ове архивске грађе.

Подаци за овај рад истраживани су на основу примопредајних табела и записника сачињених приликом преузимања архиве од привредних судова и других државних органа који су били надлежни за регистрацију правних субјеката, као и непосредним увидом у саму архивску грађу и електронске апликације које се користе у АПР. Због прецизности приликом навођења коришћени су и званични подаци о регистрима исказани на сајту АПР. Додатна сазнања добијена су методом интервјуа са запосленима који су непосредно учествовали у формирању и развоју самог Архива АПР.

Кључне речи: Агенција за привредне регистре, регистри, привредна историја, архив, архивска грађа, историјски извор

Проучавање привредне историје ослања се на различите врсте историјских извора који помажу у реконструкцији економских активности, процеса и промена у прошлости. Они омогућавају целовит и директан увид у некадашње економске прилике и праксе. Када говоримо о њима, на првом месту имамо у виду архивску грађу, а у њој најпре документа привредних субјеката и других институција који садрже информације о њиховој регистрацији, делатности, приходима, расходима, кредитима, инвестицијама и сл. Регистри који се воде у АПР најважнији су алати за праћење и истраживање пословања јер омогућавају јавни увид у основне информације о правним субјектима који делују или су некада деловали на територији Републике Србије. Проучавање ових извора омогућава разумевање сложених привредних и друштвених односа, што је кључно за интерпретацију и разумевање савремених економских феномена.

¹ архивски саветник, руководилац Архиве АПР, tkikic@apr.gov.rs

² виши архивист, aleksandramatic244@gmail.com

Регистрација правних субјеката након Другог светског рата прошла је кроз значајне промене које су одражавале политичке и економске трансформације земље.

Непосредно након завршетка рата држава је преузела контролу над готово свим привредним активностима. Промене у друштвено-економској структури дале су југословенској привреди мешовит карактер: она је почивала на три сектора – државном, задружном и приватном.³ Правни оквир за регистрацију привредних субјеката био је обликован социјалистичким законодавством. Тако је једним од закона (Законом о национализацији приватних привредних предузећа) извршена национализација приватних предузећа у 42 привредне гране⁴ (од рударства и металургије, бродоградње и аутомобилске индустрије, индустрије пољопривредних алата, трговине, прехранбене индустрије, банкарства, до транспорта и саобраћаја...), што је обухватало сва предузећа која су по свом карактеру и капацитету имала важност за савезну или републичку привреду, за заштиту народног здравља или за културни развој, као и сва она која је републичка Народна скупштина прогасила предузећима од републичког значаја, а која нису била занатског карактера. Земља је прешла на плански економски модел, што значи да су централизована акумулација и дириговано планирање, базичне формуле система административног руковођења привредом, Уставом добили компетенције да преко извршних органа власти „тотално“ обухвате све послове друштва.⁵ За спровођење државне политике на локалном нивоу били су надлежни народни одбори који су били одговорни за планирање и управљање локалном привредом, укључујући планирање, дистрибуцију ресурса и развој инфраструктуре⁶, да би доношењем Општег закона о уређењу општина и срезова из 1955. године⁷ ови послови били пренети у надлежност општина које постепено постају основица свеукупног механизма социјалистичке демократије са наглашеним привредним функцијама и економском самосталношћу.⁸ Одлуке о оснивању привредних субјеката и њихова регистрација биле су координиране кроз министарства и друге државне органе. На основу претходно донетих решења, територијално надлежни привредни судови су у регистре уписивали податке о привредним субјектима. У периоду децентрализације земље и економске либерализације, општинске администрације и привредни судови постају значајнији у процесу регистрације привредних субјеката.

Доношењем Закона о удруженом раду 1976. године прописани су нови облици организације привредних активности – организације удруженог рада

³ Branko Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918–1988: Socijalistička Jugoslavija 1945–1988*. (Beograd: Nolit, 1988), 86.

⁴ Закон о национализацији приватних привредних предузећа, *Службени лист ФНРЈ*, број 98 (1946) и 35 (1948), чл. 1-5.

⁵ Александар Ракоњац, „Почеци привредног планирања у Југославији 1946. године – идеје, организација и институционализација“, *Токови историје* 24 (2016): 161.

⁶ Општи закон о народним одборима, *Службени лист ФНРЈ*, број 49 (1949), из члана 25.

⁷ *Службени лист ФНРЈ*, број 26 (1955).

⁸ Александар Ђурђев, „Локална самоуправа у Србији – од 1804. године до транзиције“, у: *Зборник радова Правног факултета, Нови Сад*, 41, 1-2 (Нови Сад: Правни факултет, 2007): 13.

(основне организације, радне организације и сложене организације).⁹ Организације удруженог рада постале су супститут за „класично” предузеће.¹⁰ Овај вид привредног организовања био је на снази до доношења уставних амандмана 1988. године којима је, између осталог, омогућено самостално обављање делатности личним радом и средствима у својини грађана¹¹, да би са доношењем Закона о предузећима¹² биле формализоване промене у привредном систему и омогућен прелазак на тржишну економију. Процедура регистрације постаје сложена и прилагођена новом економском систему и у потпуности је пренета у територијално надлежне привредне судове и друге државне органе, сходно прописима, уз регулативе које су омогућиле приватизацију државних предузећа.

Почетком 21. века овај процес је централизован и модернизован доношењем Закона о привредним друштвима¹³ и Закона о Агенцији за привредне регистре¹⁴ која постаје централна институција задужена за регистрацију свих привредних субјеката. АПР је преузела надлежности које су раније у питањима регистрације правних субјеката имали привредни судови и општинске администрације и одговорна је за вођење регистра свих правних субјеката, укључујући предузећа, удружења и друге облике правних лица.

Као јавна агенција, чија се надлежност за вођење регистра и евиденција протеже на територији целе Републике Србије, АПР обезбеђује уједначену праксу регистрације усклађену са европским стандардима и јединствене услове за покретање пословања за све учеснике у привредном животу Републике Србије.

У оквиру своје организационе структуре, АПР има издвојену Службу архиве (Архив АПР) чија је делатност чување и заштита око 30 километара архивске грађе у папирном облику (именика и регистра привредних судова и других државних органа), као и електронске архиве коју чине скенирана (архивирана) документа настала током обављања послова у оквиру њене надлежности, као и оних који су настали пре њеног оснивања. Архивски фонд АПР разврстан је по регистрима чији обим, структура, провенијенција и садржај представљају важан извор за проучавање привредне историје Србије од друге половине 20. века до данас.¹⁵

АРХИВСКА ГРАЂА АГЕНЦИЈЕ ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ

Ради лакшег прегледа и описа архивског фонда АПР, у овом раду смо архивску грађу класификовали на две главне целине:

⁹ Закон о удруженом раду, *Службени лист СФРЈ*, број 53 (1976), чл. 13 и 16.

¹⁰ Slobodan Ostojić, „Velika preduzeća u Jugoslaviji. Prilog privrednoj istoriji“, *Industrija* 27, 1-4 (2001): 95.

¹¹ XXI Амандман на Устав СФРЈ, *Службени лист СФРЈ*, број 70 (1988).

¹² Закон о предузећима, *Службени лист СФРЈ*, број 77 (1988), чл. 1.

¹³ Закон о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, број 125 (2004), чл. 8 и 9.

¹⁴ Закон о Агенцији за привредне регистре, *Службени гласник РС*, број 55 (2004), 111 (2009) и 99 (2011), чл. 1.

¹⁵ Велику захвалност аутори дугују запосленима у АПР, а посебно онима који су својим непосредним радом и сугестијама допринели прикупљању података за овај рад: Дијани Првуловић, Дијани Батрићевић, Ивани Раковић, Синиши Родићу и Милошу Добросављевићу.

Архивска грађа преузета од привредних судова, судова удруженог рада, министарстава и других органа и институција Републике Србије која обухвата период од 1945. до 2004. године;

1. Архивска грађа правних субјеката регистрованих након оснивања АПР.
2. Архивска грађа преузета од привредних судова и других државних органа

1. Архивска грађа правних субјеката регистрованих након оснивања АПР.

До оснивања АПР регистрација правних субјеката вршила се код територијално надлежних привредних судова (регистрација привредних субјеката, здравствених установа, установа културе), затим код надлежних државних органа – министарстава (регистрација удружења, спортских друштава и савеза, задужбина, фондација) и органа локалне управе – општина (регистрација предузетничких радњи). Након 2004, када је поступак регистрације централизован и пренет у АПР, отпочело је и континуирано преузимање евиденција и архивске грађе правних субјеката регистрованих у претходном периоду, као и њихово превођење у надлежне регистре. У овом смислу, важно је напоменути да није преузета архивска грађа која се односи на регистрацију и уписе за предузетнике и спортска удружења.

Архивска грађа, преузета од привредних судова на основу одредби чл. 85, ст. 1. и чл. 89. Закона о регистрацији привредних субјеката¹⁶, подељена је на Стари регистар, коме припада архивска грађа правних субјеката настала у периоду 1945–1973, и Нови регистар, за архивску грађу правних субјеката насталу у периоду 1974–2004. године.

Архивска грађа преузета од Министарства за државну управу и локалну самоуправу и из полицијских управа на основу чл. 87 Закона о удружењима¹⁷ садржи уписе и решења од 1947. до 2009. године.

Документација преузетог старог регистра привредних судова приказана је у облику свезака (уписи судских решења са ознаком „Фи“¹⁸) које су микрофилмоване (могу се видети кроз електронске системе) и пратећих збирки исправа које се састоје од документације приложене за упис и промене код надлежног привредног суда.

Након 1974. године регистрација се вршила у надлежним трговинским судовима и то по пријему прописаног обрасца од стране правног лица. Након усвајања донетог судског „Фи-решења“, све промене су се уписивале у регистарске улошке, на регистарским листовима. Ова документација је изузетно занимљива у истраживачком смислу, с обзиром на то да регистарски уложак представља својеврсну „личну карту“ правног лица, а регистарски листови, који заједно чине регистарски уложак, садрже све податке о називу, власништву, оснивачима и капиталу, делатности, као и податке о статусним променама и евентуалним стечајним и ликвидационим поступцима.

¹⁶ Закон о регистрацији привредних субјеката, *Службени гласник РС*, број 55 (2004) и 61 (2005), чл. 8, ст. 1.

¹⁷ Закон о удружењима, *Службени гласник РС*, број 51 (2009), 99 (2011) и 44 (2018), чл. 4.

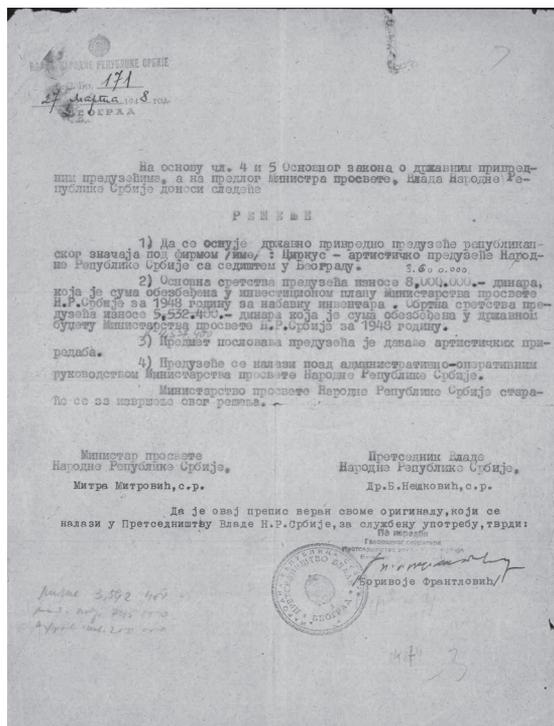
¹⁸ У Уписник „Фи“ заводе се пријаве за упис у судски регистар привредних судова.

Сви регистарски листови су хронолошки архивирани, чине историјат правног субјекта, сажет на једном месту (у тзв. Мапи) и имају два дела: Активу која садржи последње активно стање свих регистарских листова (последњи уписи су из 2004. и 2005. године) и Пасиву која садржи све раније уписане податке о предузећу од оснивања до активе.

Пратећа документација, која се достављала ради уписа промена код правног лица и као основ за доношење судског решења, одложена је у збиркама исправа које су у појединим судовима одвојене од регистарских уложака, а у појединим обједињене са регистарским улошцима, и у којима се налазе вредни подаци о пословању правног субјекта, попут уговора, биланса, споразума, извештаја о раду и сл. Сам начин вођења канцеларијског пословања у привредним судовима, односно начин на који се поступало приликом управљања документацијом, резултирао је целовитошћу преузете архиве. АПР је наставила да чува архиву по идентичном поретку који је успостављен код ствараоца. Нажалост, међу преузетом документацијом, а с обзиром на то да поједини привредни судови нису чували своју архиву „пажњом доброг домаћина“, налази се изузетно оштећена архивска грађа, па АПР на годишњем нивоу улаже велике напоре и знатна финансијска средства да ову архивску грађу оспособи за коришћење и учини је употребљивом.

2. Архивска грађа правних субјеката регистрованих након 2004. године

АПР врши усклађивање постојећих, регистрацију нових правних субјеката и, са доношењем нових прописа, отварање нових регистара. У облику централизоване и јединствене и јавно доступне базе података, данас се воде двадесет три електронска регистра и две евиденције, захваљујући којима је омогућено да државни органи и институције, локална самоуправа, привреда и грађани на једном месту имају приступ ажурираним и поузданим подацима о регистрованим привредним субјектима, финансијским извештајима и бонитету, задужењима физичких и правних лица која се односе на финансијски лизинг и залогу на покретним стварима и правима и др.

Решење Владе НРС о оснивању државног привредног предузећа „Циркус“ – артистичко предузеће НРС, од 27. марта 1948.

Решење Окружног привредног суда у Београду о упису у регистар оснивања Пословног удружења индустрије наоружања и војне опреме Југославије, од 14. априла 1971.

PL-794/71

РЕШЕЊЕ

У мењем делу се у регистар предузећа и радњи за рад Београд уписује оснивање Пословног удружења индустрије наоружања и војне опреме Југославије у Београду, на поднесак:

НАЗИВ И СМИСЛА: ПОСЛОВНО УДРУЖЕЊЕ ИНДУСТРИЈЕ НАОРУЖАЊА И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ ЈУГОСЛАВИЈА У БЕОГРАДУ ул. Матвеја Врзујевог 3/К
Оснивачи назив: ПОСЛОВНО УДРУЖЕЊЕ - ИВУОМ

Делатност Удружења је:

- заступање интереса чланова Удружења пред надлежним органима у Југославији и иностранству у poslovima iz delokruza rada Удружења као и у другим poslovima predviđenim zakonom, Statutom Удружења и осталим општим актима.
- у пословима средстава ИВУО на домаћем и иностраном тржишту по овлашћењу заинтересованих чланова Удружења,
- закључивање послова, односно посредовање за увоз сировина, репро-материјала, опреме и других производа ради билансирања послова по овлашћењу заинтересованих чланова Удружења,
- закључивање послова, за изградњу комплетних објеката и испоруку и инсталацију комплетних опрема са те објекте /или без инсталације/ по овлашћењу директно заинтересованих чланова Удружења,
- закључивање послова, односно посредовање у пословима средстава ИВУО по овлашћењу директно заинтересованих чланова Удружења,
- организовање послова истраживања тржишта и развоја средстава ИВУО,
- организовање инструктажа ради стичног оспособљавања кадрова за послове иностраног партнерства по овлашћењу заинтересованих чланова Удружења,
- удрживање и обезбеђивање средстава потребних за истраживање, развој, производњу и послова средстава ИВУО,
- организовање везања услуга на одржавању и ремонту индустријских постројења,
- оснивање предузећа у иностранству ради производње и послова средстава ИВУО,
- оснивање својим средствима у пословању иностраних фирми,
- израда техничко-економских elaborata о потреби оснивања техничких бироа и предузећа итд. у иностранству.
- обавештавање чланова Удружења о могућностима послова средстава ИВУО,
- организовање заједничког коришћења опреме,

372

АПР води следеће регистре:

1. Регистар привредних субјеката – привредна друштва води се од 2005. године¹⁹, чиме се са регистрације привредних субјеката у судском поступку прешло на административни поступак регистрације, са циљем убрзања поступка и постизања веће ефикасности кроз постојање јединственог, електронског система регистровања података који су од значаја за привредне субјекте и који су неопходни у свакодневном правном и пословном промету. Осим основних, матичних података о привредном друштву, као што су матични број, седиште, оснивачи, заступници, капитал и др, овај регистар садржи и друге вредне акте (попут статута друштва), а може садржати и податке о евентуалном поступку стечаја и ликвидације, као и различите забележбе за које је Регистратор проценио да могу бити од значаја.

¹⁹ Закон о привредним друштвима...

Скаћено пословно име: MEAT TRADE CONSULT D.O.O. БЕОГРАД

Регистарски број/Матични број: [REDACTED]

Прегледна делатност: 74202 - ПРОЈЕКТОВАЊЕ ГРАЂ. И ДРУГИХ ОБЈЕКТА

Понављени субјекат је регистрован за спољно трговински промет

Понављени субјекат је регистрован за услуге у спољнотрговинском промету

Подаци о капиталу

Уписани капитал: 10.000,00 din 31.3.1992. - 5.000 - USD

Учешћени капитал: 10.000,00 din 31.3.1992. - 2.542,21 USD 31.12.1999.

Подаци о оснивачима:

Име и презиме: [REDACTED]

ЈМБГ: [REDACTED]

Адреса: [REDACTED]

Подаци о директору:

Име и презиме: [REDACTED]

ЈМБГ: [REDACTED]

Адреса: [REDACTED]

Подаци о заступницима:

Име и презиме: [REDACTED]

ЈМБГ: [REDACTED]

Адреса: [REDACTED]

Образложење

Понављени регистрациони пријаве подано је регистрационо пријаву за провешће привредног субјекта у Регистар привредних субјеката

Предузеће за производњу, промет и заступање MEAT TRADE CONSULT, MTC, export-import, d.o.o.

Решавајући по захтеву подносиоца, обзиром да су испуњени законом предвиђени услови, решено је као у диспозитиву.

Висина накнаде за регистрацију одређена је у складу са члановима 2, 3. и 4. Уредбе о висини накнаде за регистрацију и друге услове које пружа Агенција за привредне регистре (Службени гласник РС број 137/04)

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Ово решење је коначно.

Против овог решења не може се водити управни спор.

[REDACTED]

Милана Магало

PA 177 07 89 - B
24.03.05

 Република Србија
Агенција за привредне регистре

Регистар Привредних субјеката

Бр. 4/2005

Дана, 31.01.2005 године

Београд

Први регистровани привредни субјект у Регистру привредних субјеката Агенције за привредне регистре, од 31. јануара 2005.

Агенција за привредне регистре, Регистратор који води Регистар привредних субјеката, на основу чл. 4 Закона о Агенцији за привредне регистре (Службени гласник РС 55/04) и члана 23. и 25. Закона о регистрацији привредних субјеката (Службени гласник РС 55/04), решавајући по захтеву подносиоца регистрационо пријаве за регистрацију провешће привредног субјекта у Регистар привредних субјеката, који је поднет од стране:

Име и презиме: [REDACTED]

ЈМБГ: [REDACTED]

Адреса: [REDACTED]

доноси

РЕШЕЊЕ

Усваја се захтев подносиоца регистрационе пријаве, па се у Регистар привредних субјеката региструје провешће привредног субјекта у Регистар привредних субјеката

Предузеће за производњу, промет и заступање MEAT TRADE CONSULT, MTC, export-import, d.o.o. Београд

са следећим подацима:

Пуно пословно име:
Назив: MEAT TRADE CONSULT, MTC
Правна форма: Друштво са ограниченом одговорношћу
Седиште: Паре Вољковића 12а, Београд (град)
Опис делатности: Предузеће за производњу, промет и заступање, export-import

Подаци о психолошкој регистрацији:
Број регистрационог уписа: 1-27281-00
Трговински суд: Трговински суд у Београду

ПИБ: [REDACTED]

Бројеви жиро рачуна:
[REDACTED]

2. Регистар привредних субјеката – предузетници води се од 2006. године.²⁰ До тада су се сви предузетници регистровани у општинама према седишту предузетничке радње, где се још увек налазе подаци о регистрацијама извршеним пре оснивања АПР.

3. Регистар финансијских извештаја води се од 2010. године.²¹ АПР је од Народне банке Србије преузела, између осталог, предмете, документацију, архиву и базе података о финансијским резултатима пословања правних лица. На основу великог броја финансијских података и података статусног карактера који се воде у оквиру овог Регистра могу да се сагледају привредна кретања у Републици Србији, да се анализирају финансијски положај и успешност пословања правних лица и предузетника и процењује ризик пословања. У овом регистру су садржани подаци о свим правним лицима (осим корисника буџетских средстава, стамбених заједница и организација обавезног социјалног осигурања), огранцима страних правних лица која обављају привредну делатност у Републици Србији, стечајним масама и предузетницима. Подаци о бонитету, као део овог Регистра, чине полазну основу за економску и финансијску анализу пословања привредних друштава, задруга, установа и предузетника током времена, сагледавање њихове успешности пословања и финансијских капацитета, као и укупних привредних кретања у земљи.

4. Регистар пружалаца рачуноводствених услуга²² почео је са радом 2021. године и представља базу података о правним лицима и предузетницима који имају регистровану претежну делатност за пружање рачуноводствених услуга и дозволу за пружање тих услуга коју издаје Комора овлашћених ревизора.

5. Регистар финансијског лизинга почео је са радом 2005. године²³ и представља базу података о уговорима о финансијском лизингу. У Регистар се уписују и све промене података о регистрованом уговору, забележбе спора и других података о чињеницама и документима који су од значаја за правни промет, а који су у вези са регистрованим уговором.

6. Регистар залогe почео је са радом 2005. године.²⁴ Представља базу података о заложним правима на покретним стварима, као и правима и уговорима о продаји са задржавањем права својине до исплате цене у потпуности, који се у складу са законом уписују у Регистар. У Регистар се уписују све промене регистрованих података, забележбе о започетом поступку намирења, забележбе спора, као и забележбе података о другим чињеницама и документима који су од значаја за правни промет, а које су у вези са регистрованим залогом, односно уговором о продаји.

²⁰ Исто

²¹ Закон о изменама и допунама Закона о рачуноводству и ревизији, *Службени гласник РС*, број 111 (2009), чл. 5, 18-23 и 45.

²² Закон о рачуноводству и ревизији, *Службени гласник РС*, број 73 (2019) и 44 (2021), чл. 18.

²³ Закон о финансијском лизингу, *Службени гласник РС*, број 55 (2003), 61 (2005), 31 (2011) и 99 (2011), чл. 43, ст. 1 и 2.

²⁴ Закон о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, *Службени гласник РС*, број 7 (2003), 61 (2005), 64 (2006) – испр. 99 (2011) – др. закони и 31 (2019), чл. 4.

7. Регистар медија (првобитно називан **Регистар јавних гласила**) води се од 2009, а по последњем називу од 2015. године²⁵, и представља базу података о медијима и то дневним и периодичним новинама, сервисима новинских агенција, радио-програму, телевизијском програму и електронским издањима тих медија, као и самосталним електронским издањима (уређивачки обликоване интернет странице). Поред основних, матичних података о медију, овде се налазе и значајни подаци о додељеним новчаним средствима на име помоћи, о донацијама, спонзорствима, поклонима и свим другим средствима додељеним издавачима.

8. Регистар удружења води се од 2009. године.²⁶ Упис удружења/савеза удружења са седиштем на територији Републике Србије у Регистар је доборовољан, с тим да само регистрована удружења имају статус правног лица. Документација од претходно надлежних органа (Министарства унутрашњих послова и Министарства за државну управу и локалну самоуправу) је преузета, а архивска грађа која се односи на удружења грађана је скенирана и може се видети путем електронске апликације.

9. Регистар страних удружења води се од 2009. године.²⁷ У њему су уписани подаци о представништву, канцеларији или неком другом организационом облику страног или међународног невладиног недобитног удружења које има седиште на територији Републике Србије (у даљем тексту: Представништво), ако законом или међународним уговором није другачије утврђено. Представништво страног удружења може да делује на територији Републике Србије тек након уписа у овај Регистар.

10. Регистар туризма води се од 2010. године²⁸ као база података о регистрованим правним субјектима који обављају послове из области туризма. У овом Регистру се могу пронаћи подаци о угоститељским и туристичким објектима, лицима која врше ове услуге, професионалним организаторима конгреса итд, а сви ови подаци су од значаја за праћење развоја и анализу ове привредне гране.

11. Регистар стечајних маса почео је са радом 2010. године.²⁹ Представља базу података о стечајним масама стечајних дужника у односу на које је стечајни поступак покренут и спроведен.

12. Регистар мера и подстицаја регионалног развоја почео је са радом 2011. године.³⁰ Садржи информације о врсти докумената за подстицање регионалног развоја, намени подстицаја, финансијским карактеристикама подстицаја, даваоцима и корисницима средстава подстицаја, територијалном усмеравању подстицаја, изворима финансирања, као и друге податке од значаја за опредељивање нових улагања, односно инвестиција, у поједине регионе. Пројекти се спроводе у циљу

²⁵ Закон о јавном информисању и медијима, *Службени гласник РС*, број 83 (2014), 58 (2015) и 12 (2016) – аутентично тумачење, чл. 37.

²⁶ Закон о удружењима...

²⁷ Исто

²⁸ Закон о туризму, *Службени гласник РС*, број 36 (2009), 88 (2010), 99 (2011), чл. 117 и 117а.

²⁹ Закон о стечају, *Службени гласник РС*, број 104 (2009), 99 (2011), чл. 136, ст. 9.

³⁰ Закон о регионалном развоју, *Службени гласник РС*, број 51 (2009), 30 (2010) и 89 (2015), чл. 22.

изградње или обнове комуналне, економске, еколошке, енергетске, социјалне и друге инфраструктуре, изградње и јачања институција, људских ресурса, развоја привредних друштава и предузетништва, подстицање научноистраживачког рада и сл. Мапа, која чини саставни део овог Регистра, садржи обједињени приказ података релевантних за регионални развој, а који су приказани на нивоима Републике Србије, региона, области и јединица локалне самоуправе.

13. Регистар привредних комора и Регистар представништава страних привредних комора води се од 2013. године³¹ и садржи податке Привредне коморе Србије, Привредне коморе аутономних покрајина и уговорне привредне коморе, а у Регистар представништава страних привредних комора се уписују представништва страних привредних комора на територији Републике Србије. Документација о регистрацији страних представништава није преузета од раније надлежног Министарства спољних послова.

14. Регистар задужбина и фондација води се од 2011. године³², када је почело усклађивање статута и других општих аката са новим Законом о задужбинама и фондацијама. Документација од раније надлежног Министарства културе није преузета.

15. Регистар представништава страних задужбина и фондација води се од 2011. године³³ и садржи податке о представништвима страних задужбина и фондација чије је седиште на територији Републике Србије.

16. Регистар удружења, друштава и савеза у области спорта води се од 2011. године.³⁴ Документација од претходно надлежног Министарства омладине и спорта није преузета. Поред матичних података, овде су садржани и подаци о чланству у међународним организацијама (спортским савезима и асоцијацијама).

17. Регистар судских забрана отпочео је са радом 2011. године.³⁵ Садржи податке о привременим мерама донетим пре, у току или по окончању судског поступка, којима се забрањује отуђење и оптерећење покретних ствари, непокретности или стварних права на непокретностима, под условима прописаним законом. У Регистар се уписују и све измене и допуне које се тичу изречених привремених мера.

18. Регистар факторинга почео је са радом у оквиру АПР 2013. године³⁶. Представља базу података о издатим и одузетим одобрењима за обављање послова факторинга (финансијска услуга у којој предузеће продаје своја потраживања трећој страни која се зове фактор), која министарство надлежно за послове финансија доноси у складу са законом којим се уређује ова делатност.

³¹ Закон о привредним коморама, *Службени гласник РС*, број 112 (2015), чл. 7 и 8.

³² Закон о задужбинама и фондацијама, *Службени гласник РС*, број 88 (2010), 99 (2011) и 44 (2018), чл. 24 и 25.

³³ Исто

³⁴ Закон о спорту, *Службени гласник РС*, број 10 (2016), чл. 65.

³⁵ Закон о извршењу и обезбеђењу, *Службени гласник РС*, број 106 (2015), 106 (2016) – аутентично тумачење, 113 (2017) – аутентично тумачење, 54 (2019) и 9 (2020) – аутентично тумачење, чл. 461 и 462.

³⁶ Закон о факторингу, *Службени гласник РС*, број 62 (2013) и 30 (2018), чл. 10.

19. Регистар понуђача је база података о домаћим правним лицима и предузетницима који докажу непостојање услова за искључење из поступка јавне набавке. Регистар је почео са радом 2013. године.³⁷

20. Регистар уговора о финансирању пољопривредне производње почео је са радом у оквиру АПР 2015. године.³⁸ Представља базу података о закљученим уговорима о финансирању, као и документима на основу којих је извршена регистрација тих уговора. Регистар садржи основне податке о уговорима о финансирању пољопривредне производње, као што су подаци о уговорним странама, њиховим обавезама и средствима обезбеђења наплате повериочеве обавезе.

21. Централна евиденција обједињених процедура (Грађевинске дозволе) води се од 2016. године³⁹. У овој бази су обједињени подаци о току сваког појединачног предмета, документација која је приложена и прибављена у поступцима које спровode надлежни органи по захтевима у вези са изградњом, доградњом и реконструкцијом објеката, укључујући одлуке и друга акта надлежних органа која настају у том поступку.

22. Централна евиденција привремених ограничења права лица води се у АПР од 2016. године.⁴⁰ Овде су на једном месту систематизовани прикупљени подаци о оним привредним субјектима, односно њиховим власницима, директорима и члановима надзорних одбора или других органа, чије је пословање санкционисано изрицањем кривичних, прекршајних или управних санкција – забране или ограничавања обављања делатности, забране располагања уделом или новчаним средствима, одузимање овлашћења, лиценци, дозвола, одобрења, концесија, субвенција, подстицаја или других права. Важно је напоменути да подаци из Централне евиденције који се односе на физичка лица којима су изречене забране и мере безбедности у судским поступцима нису јавно доступни и могу се дати искључиво у складу са прописима којима се уређује казнена евиденција.

23. Централна евиденција стварних власника почела је са радом 2018. године⁴¹ како би се подаци о стварним власницима правних лица и других субјеката регистрованих у Републици Србији учинили расположивим, без препрека, надлежним органима, а све у циљу спречавања прања новца и финансирања тероризма. Централна евиденција је део система за борбу против прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији.

³⁷ Закон о јавним набавкама, *Службени гласник РС*, број 91 (2019) и 92 (2023), чл. 128.

³⁸ Закон о финансирању и обезбеђењу финансирања пољопривредне производње, *Службени гласник РС*, број 128 (2014), чл. 10.

³⁹ Закон о изменама и допунама Закона о планирању и изградњи, *Службени гласник РС*, број 132 (2014).

⁴⁰ Закон о Централној евиденцији привремених ограничења права лица регистрованих у Агенцији за привредне регистре, *Службени гласник РС*, број 12 (2015), чл. 6 и 7.

⁴¹ Устројена је у складу са међународним стандардима који су саставни део Препорука 24. и 25. Радне групе за финансијску акцију (*Financial Action Task Force - FATF*) – међудржавног тела које поставља стандарде у области борбе против прања новца, финансирања тероризма и ширења оружја за масовно уништење.

24. Регистар здравствених установа и Јединствена евиденција субјеката у здравству води се од 2020. године⁴² као јединствена база података о регистрованим државним установама и приватној пракси које обављају здравствену делатност на основу решења здравственог, односно фармацеутског инспектора о испуњености прописаних услова за обављање здравствене делатности.

25. Регистар установа културе је база података о регистрованим установама културе који се води од 2022. године.⁴³

Важно је напоменути да је документација од претходно надлежних привредних судова преузета и скенирана у АПР и то за период настанка од 1954. до 2020. за здравствене установе и од 1965. до 2022. године за установе културе.

Приказ у табели илуструје укупан обим пословних и финансијских информација којима АПР у датом тренутку располаже. У њој су приказани основни збирни подаци из јединствених централизованих електронских база података с краја августа 2024. године.⁴⁴

РЕГИСТАР	ПОДАЦИ КОЈИ СЕ ПРИКАЗУЈУ	УКУПНО
Привредна друштва	Укупан број привредних друштава и представништава, у регистарском статусу: активан, у поступку стечаја, у поступку ликвидације, у принудној ликвидацији	136.767
Предузетници	Укупан број предузетника, у регистарском статусу: активан, укључујући предузетнике који су пријавили привремени прекид обављања делатности	345.152
Удружења	Укупан број удружења, савеза и представништава, канцеларија и других организација страног или међународног невладиног недобитног удружења са седиштем на територији Републике Србије, у регистарском статусу: активан, у стечају, у ликвидацији	38.199
Туристичке агенције	Укупан број туристичких агенција (организатора путовања са активним лиценцама и посредника у продаји туристичког путовања)	1.140

⁴² Закон о здравственој заштити, *Службени гласник РС*, број 25 (2019), 92 (2023), чл. 32 и 33.

⁴³ Закон о култури, *Службени гласник РС*, број 72 (2009), 13 (2016), 30 (2016) – испр. 47 (2021), 78 (2021) и 76 (2023), чл. 31 и 32.

⁴⁴ Агенција за привредне регистре – Информације о бројчанику (*apr.gov.rs*)

Заложна права	Активна заложна права	198.452
Уговори о финансијском лизингу	Активни уговори о лизингу	74.947
Спортска удружења, друштва и савези	У регистарском статусу: активан, у стечају, у ликвидацији	16.106
Задужбине и фондације	Укупан број задужбина и фондација, представништава страних задужбина и фондација са седиштем на територији Републике Србије, у регистарском статусу: активна, у стечају, у ликвидацији	1.132
Стечајне масе	У регистарском статусу: активна	389
Коморе	Укупан број комора (Привредна комора Србије, привредне коморе аутономних покрајина, уговорне привредне коморе) и представништава страних привредних комора на територији Републике Србије, у регистарском статусу: активна, у поступку стечаја, у поступку ликвидације	16
Понуђачи	Укупан број понуђача у регистарском статусу: активан	17.567
Судске забране	Укупан број одобрених судских забрана	527
Мере привремених ограничења права за лица регистрована у АПР-у	Укупан број евидентираних активних мера	862.114
Медији	Укупан број медија који се воде у регистарском статусу: активан	2.182
Грађевинске дозволе издате у току 2024. године	Грађевинске дозволе, привремене грађевинске дозволе и одобрења за израдњу, тј. чл. 145. Закона, као и позитивно решене одлуке по усаглашеним пријавама, издате у току 2025. године	18.242
Факторинг	Активни	24
Објављени финансијски извештаји за 2023. годину (објављују се од 1. 2. 2024. до 31. 1. 2025)	Укупан број финансијских извештаја (редовни годишњи, консолидовани, ванредни, замене финансијских извештаја и изјаве о неактивности), примљених за 2024. годину, који су обрађени као потпуни и рачунски тачни	297.869

Пружаоци рачуноводствених услуга	Укупан број правних лица и предузетника уписаних у Регистар пружалаца рачуноводствених услуга, односно који имају дозволу за пружање тих услуга	5.694
Подстицаји (регионални развој) за 2023. годину	Укупан број подстицаја намењених регионалном развоју који су реализовани у 2024. годину	36.081
Здравствене установе	Укупан број здравствених установа, у регистарском статусу: активан, у поступку стечаја, у поступку ликвидације, у принудној ликвидацији	961
Установе културе	Укупан број установа културе, у регистарском статусу: активан, у поступку стечаја, у поступку ликвидације	444

ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ АГЕНЦИЈЕ ЗА ПРИВРЕДНЕ РЕГИСТРЕ

Архивска грађа АПР представља важно сведочанство о пословању правних и физичких лица у нашој земљи од 1945. године до данас. Због тога су њена заштита и обезбеђивање услова за њено трајно чување и лако и безбедно коришћење приоритет АПР, односно самог Архива АПР.

С тим у вези, АПР спроводи све мере претходне заштите архивске грађе. Осим основних видова заштите (редовног одржавања архивских депоа и адекватног третмана саме архивске грађе), комплетан документарни материјал који настаје у папирној форми свакодневно се скенира и чува на специјализованим софтверским апликацијама, а оригинали се на дневном нивоу достављају служби Архива на чување у складу са предвиђеним роковима чувања. Архив АПР, осим законом прописаних евиденција о архивској грађи (Архивска књига, евиденције о примопредаји, евиденције о истраживањима и интерном/екстерном достављању архивске грађе), води специјалну електронску архивску базу података *САРА*, која на дневном нивоу евидентира врсту и смештај документарног материјала и служи за брзу и лакшу претрагу података који су архивирани у АПР.

У циљу заштите и омогућавања лакшег коришћења, континуирано се врше конзервација и рестаурација најугроженије архивске грађе, посебно судских евиденција и именика, а такође се ради и микрофилмовање са скенирањем најстарије судске архивске грађе. У току је микрофилмовање најстарије архивске грађе која се чува у АПР – грађе Привредног суда Београд.

АПР спроводи процедуре и поступке у вези са управљањем електронским документима, користи информационе системе који гарантују њихову заштиту, аутентичност, веродостојност, целовитост и употребљивост и обезбеђује поуздано електронско чување у складу са прописима који уређују електронско пословање и

штите електронску архивску грађу и документарни материјал. АПР је обезбедила и систем за електронско архивирање, као и електронску платформу *АЛФРЕСКО*, на којој се налази и чува изворна електронска документација и уз помоћ које ће се убудуће архивирати електронски документарни материјал и електронска архивска грађа, а у складу са роковима чувања и процедурама за електронско архивирање.

380 Подаци које АПР прикупи и обради у обављању своје делатности јавни су и у пракси веома тражени. Подаци и документи су доступни свим лицима, осим ако јавност и доступност није ограничена или искључена законом. Јавни приступ подацима се обезбеђује путем интернета, непосредан увид у архивску грађу може се остварити у читаоницама⁴⁵, а приступ је могућ и путем услуге електронске испоруке. АПР пружа услугу издавања извода, потврда и копија докумената, обезбеђујући једноставан приступ регистрованим и евидентираним подацима. Поступак коришћења архивске грађе спроводи се по захтевима странака, физичких и правних лица и то: издавање предмета на увид, фотокопирање аката, оверавање копија докумената, увид у електронску форму документа и пружање стручне помоћи странкама. Архив АПР је препознат као установа референтна за истраживаче. Током године непосредан увид у архивску грађу и документарни материјал изврши преко 3.000 корисника, а укупан број интерних и екстерних обрађених и решених захтева корисника архивске грађе и документарног материјала износи преко 20.000.

РЕЗИМЕ

Овај рад је први и до сада једини који се бави архивском грађом која се чува у Агенцији за привредне регистре. Резултати који су овде сумирани представљају полазну основу за научно истраживање, а уједно отварају могућност да се даље и дубље аналитички и критички приступи проучавању тема из области привредне историје Србије. Такође, у информативном смислу, рад има и значај за ширу јавност, јер у јасној и прегледној структури, уз коришћење концизних података, пружа увид у садржину архивског фонда АПР.

Имајући у виду хронолошки оквир и разноврсност архивске грађе коју ствара у својој основној делатности, евидентно је да је АПР прерасла оквир свог званичног назива, ширећи домен деловања од првобитно привредног на генерално пословање правних субјеката у Србији. Архивска грађа која се овде налази нуди тачне и релевантне податке о пословању свих привредних и других правних субјеката који су постојали и који данас послују у Србији. Њено проучавање омогућава сагледавање како послератних, тако и савремених економских и друштвених промена, као и разумевање процеса у којима је обликован развој земље. Кроз податке који су садржани у регистрима, јасно се могу пратити све промене кроз које су правни субјекти пролазили током свог постојања и деловања: промене власништва, статуса, делатности, капитала, финансијских капацитета и успешности пословања, а такође и утицаја државе – у смислу њеног подстицања, интервенисања и усмеравања привредног живота.

⁴⁵ Читаонице Архива АПР се налазе у Београду, на локацијама Бранкова 25 и Ослобођења 16.

Архив АПР баштини архивску грађу по свим законским одредницама, а пре свега отворен је за јавност. Архивска грађа је доступна и више нема чекања. Стога аутори скрећу пажњу истраживачима, историчарима, архивистима и свим љубитељима архива, да у прилог својих истраживања, као и будућих историјских спознаја, важан део својих сазнања потраже и открију управо у читаоницама Архива АПР.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Закон о национализацији приватних привредних предузећа. *Службени лист ФНРЈ*, број 98 (1946) и 35 (1948)
- Општи закон о народним одборима. *Службени лист ФНРЈ*, број 49 (1949)
- Општи закон о уређењу општина и срезова. *Службени лист ФНРЈ*, број 26 (1955)
- Закон о удруженом раду. *Службени лист СФРЈ*, број 53 (1976)
- Амандмани на Устав СФРЈ. *Службени лист СФРЈ*, број 70 (1988)
- Закон о предузећима. *Службени лист СФРЈ*, број 77 (1988)
- Закон о привредним друштвима. *Службени гласник РС*, број 125 (2004)
- Закон о Агенцији за привредне регистре. *Службени гласник РС*, број 55 (2004), 111 (2009) и 99 (2011)
- Закон о регистрацији привредних субјеката. *Службени гласник РС*, број 55 (2004) и 61 (2005)
- Закон о удружењима. *Службени гласник РС*, број 51 (2009)
- Закон о рачуноводству и ревизији. *Службени гласник РС*, број 73 (2019) и 44 (2021)
- Закон о изменама и допунама Закона о рачуноводству и ревизији, *Службени гласник РС*, број (2009)
- Закон о финансијском лизингу. *Службени гласник РС*, број 55 (2003), 61 (2005), 31 (2011) и 99 (2011)
- Закон о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар. *Службени гласник РС*, број 7 (2003), 61 (2005), 64 (2006) – испр. 99 (2011) – др. закони и 31 (2019)
- Закон о јавном информисању и медијима. *Службени гласник РС*, број 83 (2014), 58 (2015) и 12 (2016) – аутентично тумачење
- Закон о туризму. *Службени гласник РС*, број 36 (2009), 88 (2010), 99 (2011) – др. закони
- Закон о стечају. *Службени гласник РС*, број 104 (2009), 99 (2011) – др. закони
- Закон о регионалном развоју. *Службени гласник РС*, број 51 (2009) и 30 (2010)
- Закон о привредним коморама. *Службени гласник РС*, број 112 (2015)

- Закон о задужбинама и фондацијама. *Службени гласник РС*, број 88 (2010)
- Закон о спорту. *Службени гласник РС*, број 10 (2016)
- Закон о извршењу и обезбеђењу. *Службени гласник РС*, број 106 (2015), 106 (2016) – аутентично тумачење, 113 (2017) – аутентично тумачење, 54 (2019) и 9 (2020) – аутентично тумачење
- Закон о факторингу. *Службени гласник РС*, број 62 (2013) и 30 (2018)
- Закон о јавним набавкама. *Службени гласник РС*, број 91 (2019) и 92 (2023)
- Закон о финансирању и обезбеђењу финансирања пољопривредне производње. *Службени гласник РС*, број 128 (2014)
- Закон о изменама и допунама Закона о планирању и изградњи. *Службени гласник РС*, број 132 (2014)
- Закон о Централној евиденцији привремених ограничења права лица регистрованих у Агенцији за привредне регистре. *Службени гласник РС*, број 12 (2015)
- Закон о централној евиденцији стварних власника. *Службени гласник РС*, број 41 (2018), 91 (2019) и 105 (2023)
- Закон о здравственој заштити. *Службени гласник РС*, број 25 (2019)
- Закон о култури. *Службени гласник РС*, број 72 (2009), 13 (2016), 30 (2016) -испр, 47 (2021), 78 (2021) и 76 (2023)

Литература

- Ђурђевић, Александар. „Локална самоуправа у Србији – од 1804. године до транзиције“. У: *Зборник радова Правног факултета, Нови Сад*, 41, 1-2, 7-20. Нови Сад: Правни факултет, 2007.
- Petranović, Branko, *Istorija Jugoslavije 1918–1988: Socijalistička Jugoslavija 1945–1988*. Beograd: Nolit, 1988.
- Ракоњац, Александар. „Почеци привредног планирања у Југославији 1946. године – идеје, организација и институционализација“, *Токови историје* 24 (2016): 151-176.
- Ostojić, Slobodan. „Velika preduzeća u Jugoslaviji. Prilog privrednoj istoriji“, *Industrija* 27, 1-4 (2001): 95-107.

Веб-презентације

- 1. www.apr.gov.rs

Tatjana KIKIĆ, PhD
Aleksandra MATIĆ

**ARCHIVAL MATERIAL
OF THE SERBIAN BUSINESS REGISTERS AGENCY
AS A HISTORICAL SOURCE FOR THE STUDY
OF ECONOMIC HISTORY
IN THE REPUBLIC OF SERBIA**

Summary

383

This work is the first and until now the only one that deals with archival material kept in the Serbian Business Registers Agency (SBRA). The results that are summarized here represent a starting point for scientific research, and at the same time open up the possibility for further and deeper analytical and critical approaches to the topics of economic history of Serbia. In an informational sense the work has significance for the general public also because it provides an access into the contents of the SBRA archival fonds by its clear and transparent structure.

Bearing in mind the chronological framework and the variety of archival material it creates in its core activity, it is evident that SBRA has outgrown its scope defined by its official name, expanding the domain of activity from the originally economic to the general business of legal entities in Serbia. The archival material found here offers accurate and relevant data on the operations of all economic and other legal entities that existed and are operating in Serbia today. Its study enables an overview of both post-war and contemporary economic and social changes, as well as an understanding of the processes that shaped the development of the country. Through the data contained in the registries, it is possible to follow all the changes that legal entities went through during their existence and operation: changes in ownership, status, activity, capital, financial capacity and business success, and also the influence of the state - in terms of its encouragement, intervention and direction of economic life.

The SBRA archive acquires archival materials according to all legal requirements, and it is open to the public. Archival material is always available without waiting. Therefore, the authors draw the attention of researchers, historians, archivists, and all enthusiasts to use this material for their research in the reading rooms of the SBRA archive.